

iz planinske literature

Stoletje v knjigi

Zgodovina slovenske planinske organizacije je opisana na več mestih, vendar nikjer na tak način (in ne nazadnje tudi ne tako aktualno) kot v knjigi *Stoletje v gorah*, ki jo je konec lanskega novembra izdala Cankarjeva založba. Knjiga z zasnovo spomni na referenčno izdajo Slovenske gore, ki je izšla pri isti založbi pred ravno desetimi leti, le da se vsebina nove knjige vrti okoli jubileja, o katerem govori njen naslov. Letošnje leto mineva sto let od ustanovitve Slovenskega planinskega društva (SPD), stoletje, ki zahteva pogled nazaj, na začetke in razvoj gornštva pri nas.

Kako se danes (in že spet) lotiti dogodkov, ki so spremljali posameznike, skupine in društva na poti v gore? Kako se lotiti zgodovine gornštva pri nas in osebnosti, ki so ga oblikovale, ne da bi naredili le še eno knjigo na temo?

Stoletje v gorah se te zahtevne naloge loti na samosvoji in predvsem berljivi način. Jedro tvori poglavje *Sto let dolga pot*, ki obsega polovico knjige. S pomočjo vseh dosedanjih izdaj Planinskega vestnika ga je uredil in z besedo povezal njegov sedanji urednik **Marjan Raztresen**. V ta namen je »prelistal kakšnih 60 000 strani Planinskega vestnika, od februarске številke leta 1895 do aprilске leta 1992, in iz njih izbral, ne da bi jih kakorkoli obrusil ali odkrušil, tiste kamenčke, ki sestavljajo mogočen mozaik slovenske planinske zgodovine«. Tako je nastalo zanimivo in izredno privlačno besedilo, ki nas povede od prvih obiskov naših gora in začetkov SPD do najnovejših dogodkov in članitve PZS v UIAA. V citatih je ohranjen nekdanji jezik, s katerim se močno poveča nazornost in slikovitost pripovedi, ki je tudi stvaren odsev določenih družbenih razmer in omogoča občutek časa. Preglednost besedila povečujeje napisi ob robu, tekoča pripoved z veliko zanimivimi podatki pa pomeni za zahtevnejše bralce tudi spodbudo za nadaljnje branje oziroma prebiranje originalnih besedil.

Namen knjige je tudi predstaviti dejavnosti planinske organizacije, zato sledi jedru več krajših poglavij, ki hkrati razširijo osnovni del. **Jože Dobnik** v faktografskem opisu planinskih postojank sledi času in predstavi gradnjo planinskih koč od časov pred ustanovitvijo SPD do leta 1992. Podobno faktografsko, vendar po gorskih skupinah, so nanizani podatki o nadelavi, razvoju in vrsti poti po našem hribovitem in gorskem svetu (**Božo Jordan**), o razvoju našega alpinizma in odpravarstva pa na kratko spregovori **Tone Škarja**. V besedah štirih avtorjev (**M. Salberger, B. Vengust, P. Šegula, D. Škerbinek**) se predstavi še delo GRS.

Knjigo zaključijo zelo zanimivo poglavje, v katerem **Franc Vogelc** opiše življenje in gorniško delovanje najpomembnejših posameznikov (sledi času od **Valentina Staniča** do **Aleša Kunaverja**). Temu primeren je tudi pomenljiv naslov *Ustvarjali so zgodovino*.

Ob prebiranju *Stoletja v gorah* nas iz »nekdanjosti« v mogočnost gorskih oblik prestavi fotografije. Svoja dela je prispevalo 15 avtorjev, med njimi največ **Oskar Dolenc, Peter Janežič, Matevž Lenarčič, Igor Maher, Igor Modic, Franc Sluga** in **Tone Škarja**. Fotografije predstavljajo svet nad 2000 metri in približno sledijo potovanju skozi naše gore od zahoda proti vzhodu. Značilno je izmenjevanje z besedilom, ki mu skoraj vedno stoji nasproti celostranska fotografija (ali dve), nekaj gorskih razgledov si je priborilo tudi po dve strani. Kot preberemo v uvodu, so na fotografijah v glavnem prikazani najlepši razgledi v naših gorah. Prav v tem pa je šibka stran knjige. Slike so sicer lepe, nekatere kar čudovite (le papir jim je odvzel malo kontrasta), vendar »najlepše razglede« vidimo natisnjene povsod: ničkoliko knjig in koledarjev je že prineslo klasične podobe Jalovca s Slemenom, Triglav na sto načinov in pogled z Grintovca proti vzhodu. Na srečo so nekatere slike in avtorji bolj izvirni, kljub vsemu pa je slikovni vtis knjige preveč »znan« (tudi na naslovnici je spet Triglav, kot da bi bil edini simbol naših gora). Tako so spet izpadla mejna območja gorske fotografije, npr. bližnje srečanje z Loško steno ali večno obrobnja Peca. Za nekoga, ki je redke gost v gorah, bo to verjetno prav tako lepa izkušnja, toda veliko podob je preveč znanih (vsa čast izjemam), da bi popolnoma izpolnile pričakovanja zahtevnega bralca/gledalca knjige.

Tako je nedvomno težišče knjige na njenem tekstovnem delu. To je knjiga, ki bi jo moral imeti in uporabljati (kajti besedilo ni le za to, da ga preberemo in knjigo zapremo) vsakdo, ki živi z gorami. Toda: v uvodu beremo, da je knjiga »namenjena sto tisoč organiziranim planincem in še nekaj drugim sto tisoč ljubiteljem gora.« Ob vseh teh organiziranih planinskih množicah se Planinski vestnik proda v komaj 5000 izvodih. Če je (tudi) to odraz naše gorniške kulture in odnosa do gora in besed z gora, se tudi knjigi ob stoletnici ustanovitve SPD ne piše dobro.

Dario Cortese

Ko iz oblakov zrastejo Gore

Prednovoletni čas vedno poskrbi za pestro dogajanje na knjižnem trgu in za možnost izbire med več novimi izdajami. Med knjižnimi novostmi z gorsko tematiko velja še posebej omeniti knjigo s preprostim naslovom **Gore**, ki jo je v založbi Dia studia iz Ljubljane izdal poklicni fotograf in alpinist **Stane Klemenc**.

Knjiga *Gore* je fotomonografija, v kateri je naš

gorski svet prikazan na drugačen način kot v podobnih izdajah. Pri tretjini fotografij je nov zorni kot, saj so posnete iz letala oziroma z motornega zrna, več kot polovica vseh pa je zimskih. To je dovolj posebno izhodišče, ki zagotavlja svežino fotografij, pa tudi svetloba, sence in oblaki so pomembni sooblikovalci trenutkov sveta v Gorah.

V knjigi bomo razen podpisov k slikam zaman iskali besede. Edini besedili sta enostranska spremna beseda **Janeza Bizjaka** in kratka avtorjeva zahvala sodelujočim pri nastajanju knjige – in ta prevoda v štiri tuje jezike. Ves preostali prostor je namenjen fotografijam.

Gore so lep izdelek. Na sivi podlagi se nizajo belo obrobljene fotografije, po dve ali ena na strani, impresivnejše na dveh straneh. Edini koncept knjige je razdelitev fotografij na tri skupine (Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke), znotraj katerih si slike sledijo brez določenega zaporedja, tako da se isti motiv lahko čez čas ponovi, isti vrh pa po nekaj straneh lahko spet vidimo. Zaporedje slik glede na stvarno lego gora tako ni važno, važnejši so impresivni izseki in vtis celote. V tej si stojita nasproti dve vrsti fotografij. Na panoramskih posnetkih iz zraka se številni grebeni (predvsem belih) gora zarisujejo na modrem nebu in ne dosegajo izrazne moči drugih slik, kjer igrajo glavno vlogo svetloba, sence in koprenasti prebivalci gora. Če nam ti panoramski posnetki kmalu postanejo nekako znani – nekaj podobnega lahko vidimo tudi z vrhov –, pa se nam drugi močnejše vtisnejo v spomin. Greben Triglava, na primer, ni več pomemben kot tak, temveč kot umetniška nadgradnja vidnega: ne gledamo več preguljenega grebena in znane oblike, temveč nov, neznan in skoraj pravljичen svet, senčnat ris skalovja na zlatem oblaku, nebo kot mejo obstoja.

Omenjena slika je le ena izmed podob v knjigi, ob katerih se čas ustavi. Če toliko še tako lepih fotografij gora, ki jih danes vidimo v različnih publikacijah, nima individualne note in so le recikliranje že vidnega, ima veliko oblik v Gorah prav prednost individualnosti. Ta je opazna tudi pri vseh »oguljenih« vrhovih od Jalovca prek Triglava do Špika, ki se predstavljajo na samosvoj način. Tudi na naslovnici je Triglav, ki pa se koplje v drugačni modrini.

Nihajoča izrazna moč fotografij je sicer še vedno očitna, pa tudi izbor bi bil lahko širši (Karavanke so, na primer, predstavljene predvsem z območjem okoli Stola), toda to so vprašanja, ki si jih je po nekem delu lahko zastaviti.

Pomembnejša stran Gora je njihova drugačnost, ki mogoče ne bo naletela na najboljši odziv pri ljubiteljih razglednic, saj so večinski motivi v knjigi gorske oblike in panorame. Ti lahko sami po sebi delujejo tudi dolgočasno, saj

smo ponavadi navajeni še drugih obrazov gorskega sveta: cvetja, živali, človeka in njegovih bivališč... Toda Gore ravno zato pomenijo toliko večji izziv za vse, ki od fotografij zahtevajo še kaj več kot le obnavljanje znanega. V množici knjig o našem gorskem svetu pa kot izdelek in vsebina pomenijo kvalitativni premik naprej.

Dario Cortese

Majhen, okrogel jubilej AR

Kmalu bo nared 40. številka Alpinističnih razgledov (AR). To je razlog več, da ob tej okrogli številki in na prehodu v novo leto 1993 poskusimo narediti majhen povzetek prehojene poti. Čeprav so AR še vedno v dobi, za katero pri človeku rečejo puberteta, vse kaže, da bo v letih, ki so pred njim, postal zrelejši, kakovostnejši. Do takrat pa jih bodo ohranjale pri dobrem zdravju takšne besede: Samo da ste končno spet izšli, vse drugo ni važno!

Nesojeni trimesečnik že skoraj štirinajst let urejujejo slovenski alpinistični zanesenjaki, ki so v tem svojem vztrajnem delu odvisni od vrste dejavnikov. Ti dejavniki bolj kot kjerkoli druge krojijo njegovo vsebino, včasih pa tudi bolj ali manj redno izhajanje, kar so skusili vsi dosedanja uredniki, pa čeprav so mislili, da se bodo izognili najtršim čerem. Nemara je zato pomembnejše vprašanje, kako so se Razgledi razvijali, preživljali nemajhne krize, polagoma menjali svojo grafično podobo in kako so z leti pridobivali število naročnikov, kar je tudi svojevrsten pokazatelj priljubljenosti tega ali onega glasila.

Začasno delovno ime Alpinistični razgledi, ki mu ga je leta 1979 dodelila iniciativna četverka pri Komisiji za alpinizem, se je sicer prišlo in ostalo nespremenjeno do danes, čeprav je bilo takrat napol uradno mnenje posameznih vplivnih veljakov, da bi bilo bolje, če bi ga imenovali Muha enodnevnica. Ko pa je ta »muha« pokazala več trdoživosti, kot so pričakovali največji optimisti in je postalo njeno brenčanje nekoliko preveč nadležno, je znan planinski pedagog iz Kranja zahteval njeno ukinitve, češ, tovariši, tega pa se ne bomo več šli, saj vendarle gre za skupino privatnikov (op.: ti privatniki so bili **Janez Bizjak**, **France Malešič**, **Jure Ulčar** in pisec teh vrstic).

Kakorkoli že, v tistih prvih letih izhajanja AR ni bilo (in tudi danes ni) nobenih razlogov, ki bi kazali na kakršnekoli stranpoti. Že takrat je bilo jasno rečeno: v AR gre tisto, kar sodi med posebnosti, torej je za ožji krog alpinistov, ali pa zadeva take stvari s področja alpinistične šole, ki so še nedorečene oziroma nezadostno preverjene.

Sprva so AR izhajali v ciklostirani obliki, na nekaj več kot dvajsetih straneh in v nakladi, ki se je gibala okoli številke sto. Zelo kratek čas so izhajali redno, skoraj vsak mesec, potem se je to izhajanje razpotegnilo na tri, štiri in več